

גִּרְמָה לְקַמֵּי מַלְכָּא עֲלָאָה. וּכְדִין שְׂאִילַת מַנִּיָּה
 וְאַמְרַת, (שיר השירים א) הַגִּידָה לִּי שְׂאֵהְבָה נַפְשִׁי אִיכָה
 תִּרְעָה אִיכָה תִּרְבִּיץ בְּצִהָרִים. תִּרִין זְמַנִּין אִיכָה אִיכָה
 אִמְאִי. אֶלָּא אִיהִי רְמִיזָא עַל תִּרִין תְּרַבְּנִין, דְּתִרִין
 מְקַדְּשִׁין. דְּקָרְאֵן כֹּלָּא אִיכָה אִיכָה. אִיכָה תִּרְעָה,
 בְּחֶרְפֵּן בֵּית רֵאשׁוֹן. אִיכָה תִּרְבִּיץ, בְּחֶרְפֵּן בֵּית שְׁנִי.
 וְעַל דָּא תִּרִין זְמַנִּין אִיכָה אִיכָה.

תִּרְעָה תִּרְבִּיץ, לָאוּ דָּא כְּדָא. גְּלוּתָא דְּבַבְל, דְּאִיהִי
 זְמַן זְעִיר, קְאָרִי בֵּיה תִּרְעָה. וְעַל גְּלוּתָא
 דְּאַדּוּם, דְּאִיהוּ זְמַן סַנִּי, קְאָרִי בֵּיה תִּרְבִּיץ. וְעַל דָּא
 תִּרִין זְמַנִּין אִיכָה אִיכָה. וְתוּ תִּרְעָה תִּרְבִּיץ, יִרְעָה
 מִיבְעֵי לִיה, יִרְבִּיץ מִיבְעֵי לִיה אוֹף חָבִי, דְּהָא עַל
 יִשְׂרָאֵל אַמְרַת. אֶלָּא אִיהִי אַמְרַת עַל נַפְשָׁה אִיכָה
 תִּרְעָה כְּלַתְדָּ לְבִנְהָא בְּגְלוּתָא, דִּיהוֹן בֵּין שְׂאָר עַמִּין.

לשון הקודש

אִיכָה אִיכָה.

תִּרְעָה, תִּרְבִּיץ, לא זה פֶּה. גְּלוּת כָּבֵל
 שְׁהִיא זְמַן מוֹעֵט, קוֹרָא בָּה תִּרְעָה. וְעַל גְּלוּת
 אַדּוּם שְׁהִיא לְזַמַּן מְרַבָּה, קוֹרָא בָּה תִּרְבִּיץ.
 וְעַל זֶה פְּעַמִּים אִיכָה אִיכָה. וְעוֹד תִּרְעָה,
 תִּרְבִּיץ – יִרְעָה הִיא לֹא לְכַתְּבָא יִרְבִּיץ הִיא לֹא
 לְכַתְּבָא גַם כֹּה, שְׁהִירֵי עַל יִשְׂרָאֵל הִיא אַמְרָה.
 אֶלָּא הִיא אַמְרָה עַל עֲצָמָה: אִיכָה תִּרְעָה
 כְּלַתְדָּ לְבִנְהָא בְּגְלוּת כְּשִׁיחֵיו בֵּין שְׂאָר

בְּתַחֲלָה (בְּגְלוּת), (שיר השירים א) שְׂחֹרְרָה אֲנִי וְנָאֹה.
 מְקַטְּנָה עֲצָמָה לִיד הַמֶּלֶךְ הַעֲלִיּוֹן. וְאִז
 שׂוֹאֲלַת מִמֶּנּוּ וְאַמְרַת, (שם) הַגִּידָה לִּי
 שְׂאֵהְבָה נַפְשִׁי אִיכָה תִּרְעָה אִיכָה תִּרְבִּיץ
 בְּצִהָרִים. לְמָה שְׁתִּי פְּעַמִּים אִיכָה אִיכָה?
 אֶלָּא הִיא רֹמֶזֶת עַל שְׁנֵי חֶרְפְּנוֹת שֶׁל שְׁנֵי
 בְּתֵי הַמִּקְדָּשׁ, שְׁקוֹרָאִים הַכֹּל אִיכָה אִיכָה.
 אִיכָה תִּרְעָה – בְּחֶרְפֵּן בֵּית רֵאשׁוֹן. אִיכָה
 תִּרְבִּיץ – בְּחֶרְפֵּן בֵּית שְׁנִי. וְעַל זֶה פְּעַמִּים

אִיכָּה תִרְבִּיץ בְּצִהָרִים, הִיךְ תִּטְיֹף אִיְהִי עַל־יְיָהוּ טַלִּין
וּמִיּוֹן, גּוֹ תְּמִימוֹ דְּצִהָרִים.

שֶׁלְמָחָ אֶהְיָה בְּעוֹטְיָהּ, בְּשַׁעֲתָא דְיִשְׂרָאֵל קָרְאֵן מוֹגוֹ

עֲאֵקוּ, דְּחִיקוּ דְלִהוֹן, וּשְׂאֵר עֲפִין (דף קצ"ז ע"ב)

מִחֲרָפִין וּמִגְדָּפִין לֹון, אִימְתִי תִפְקוֹן מִן גְּלוּתָא.

אַלְהֵכוֹן הִיךְ לֹא עֶבֶד לְכוֹן נִסִּין. (וְאִינּוֹן מְשַׁבְּחֵן גְּרַמְיָהוּ וְאִמְרִי

כִּה תִרְעִי לֹון בְּיוֹמִין קִדְמָאִין. כִּה תִרְבִּיץ בְּמִיּוֹן קִדְיָשִׁין לְצַנְנָא תְּמִימוֹ דְרַשְׁפִּין וְשִׁלְחֹבִין

דִּלְחֹן. וְאִינּוֹן מְשַׁבְּחָא כֹּל דָּא) (נ"א וְאִינּוֹן מְשַׁבְּחֵן לְקוּדְשָׁא בְּרִידָּהּ הוּא וְאוֹדֵן לִיָּה עִם כֹּל

צַעֲרָא וְאִרְכוּ דְגִלוּתָא וְאִמְרִי כִּה תִרְעִי לֹון בְּיוֹמִין קִדְמָאִין כִּה תִרְבִּיץ עֲמִנָּא בְּגִלוּתָא וּפְרוּק

לְנָא לְזַמְנָא בְּתַרְעָה כֹּל דָּא שְׁבַחָא וּמִיִּמְנוּתָא תְּאִיבִין לֹון לְיִשְׂרָאֵל.) וְאַנָּא יְתִיב

בְּעוֹטְיָהּ, וְלֹא יְכִילַת לְמַעַבְד לֹון נִסִּין, וְלִמְיָהֵב לֹון

נוֹקְמִין. אִיְהוּ אָתִיב לְגַבְהָ, אִם לֹא תִדְעִי לָךְ הִיפָּה

בְּנָשִׁים. הֵאֵי קָרָא הָכִי מִיבְעִי לִיָּה, אִם לֹא תִדְעִי

הִיפָּה בְּנָשִׁים. לָךְ אִמְאִי. אֲלֵא אִם לֹא תִדְעִי לָךְ:

לְאַתְקַפָּא גְרַמְדָּה בְּגִלוּתָא, וְלְאַתְקַפָּא חִילָא, לְאַנָּא עַל

לשון הקודש

לְקוּדֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּמוֹדִים לוֹ עִם כֹּל הַצֶּעַר וְאִרְיִכוּת הַגְּלוּת, וְאוֹמְרִים,

כִּה תִרְעָה אוֹתָנוּ בְּיָמִים הָרִאשׁוֹנִים, כִּה תִרְבִּץ עֲמֵנוּ בְּגִלוּת וְתַגְּלָל

אוֹתָנוּ לְזִמְן הָאֲחֵרוֹן. כֹּל זֶה שָׁבַח וְאִמְנוּהָ שְׂמֹתָאִים לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל)

וְאִנִּי יוֹשֵׁב בְּעוֹטְיָהּ וְלֹא יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת לָהֶם

נִסִּים וְלַתֵּת לָהֶם נִקְמוֹת. הוּא מְשִׁיב לָהֶם: אִם

לֹא תִדְעִי לָךְ הִיפָּה בְּנָשִׁים. פְּסוּק זֶה כִּךְ

צָרִיד לְכַתְּבוּ: אִם לֹא תִדְעִי הִיפָּה בְּנָשִׁים.

לָמָּה לָךְ? אֲלֵא, אִם לֹא תִדְעִי לָךְ - לְחֹק

עֲצֻמָּה בְּגִלוּת וְלִהְיֵבִיר כֹּחַ לְהִגָּן עַל בְּנִיד -

הַעֲמִים? אִיכָּה תִרְבִּיץ בְּצִהָרִים, אִיךְ תִּטְיֹף

עֲלֵיהֶם טַל וּמִים תוֹךְ תְּמִימוֹת הַצִּהָרִים?

שֶׁלְמָחָ אֶהְיָה בְּעוֹטְיָהּ. בְּשַׁעֲתָא שְׂיִשְׂרָאֵל

קוֹרְאִים מִתוֹךְ צָרָה וְדַחַק שְׁלָהֶם, וּשְׂאֵר

הַעֲמִים מִחֲרָפִים וּמִגְדָּפִים אוֹתָם: מִתִּי תִצְאוּ

מִהַגְּלוּת? אִיךְ אֲלֵהֵיכֶם אִינּוֹ עוֹשֶׂה לְכֶם

נִסִּים? (וְהֵם מְמַצִּיאִים עֲצָמָם וְאוֹמְרִים, כִּה תִרְעָה אוֹתָנוּ בְּיָמִים

הָרִאשׁוֹנִים, כִּה תִרְבִּיץ בְּמִים הַקְּדוּשִׁים לְצַנֵּן תְּמִימוֹת שֶׁל רְשָׁפִים

וְשִׁלְחָבוֹת שְׁלָהֶם. וְהֵם מְשַׁבְּחִים כֹּל זֶה) (וְהֵם מְשַׁבְּחִים

בְּנֶדְךָ. צָאִי לָךְ, צָאִי לָךְ לְאַתְקָפָא בְּעַקְבֵי הַצֵּאֵן. אֵינֹן
תִּינֹקוֹת דְּבִי רַבֵּן, דְּאוֹלְפֵי תוֹרָה.

וְרַעֲי אֶת גְּדִיּוֹתֶיךָ, אֵלֶיךָ עֲתִיקֵי מִשְׁדָּוִים, דְּקָא
מִסְתַּלְקֵי מֵעֲלָמָא וְאַתְמַשְׁכֵּן לְבִי מְתִיבְתָּא
עֲלָאָה, דְּאוֹתֵי עַל מִשְׁכְּנֹת הָרוּעִים, עַל דְּיִיקָא,
בְּמִשְׁכְּנֹת הָרוּעִים לָא בְּתִיב, אֶלָּא עַל מִשְׁכְּנֹת
הָרוּעִים, דָּא מְתִיבְתָּא דְּמַטְטְרוּן, דְּתַמֵּן כָּל תְּקִיפִין
וַיִּנְקִין דְּעֲלָמָא, וּמְנַהֲיֵי אוֹרֵייתָא בְּהֵאִי עֲלָמָא
בְּאִיסוּר וְהִיתֵר, בְּכָל מַה דְּאַצְטְרִיכוּ בְּנֵי עֲלָמָא, דְּהֵא
עַקְבֵי הַצֵּאֵן אֵינֹן תִּינֹקוֹת כְּדָאמְרוּן.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, עַקְבֵי הַצֵּאֵן, אֵינֹן תְּלַמְיָדֵי דְּבִי
רַב, דְּקָא אֲתִיִּין לְבִתֵּר בְּעֲלָמָא, וְאַשְׁכְּחֵן
אוֹרֵייתָא בְּאַרְחַ מִיִּשְׂרָאֵל, וְאוֹרְחָא פְּתִיחָא, וְעַל דָּא אֵינֹן
מְתַדְּשָׁן מִלִּין עֲתִיקִין בְּכָל יוֹמָא, וְשְׂכִינְתָּא שְׂרִיָּא

לְשׁוֹן הַקּוּדֶשׁ

הַתּוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּאִיסוּר וְהִתֵּר, בְּכָל מַה
שְׁצָרִיכִים בְּנֵי הָעוֹלָם, שְׁהֵרֵי עַקְבֵי הַצֵּאֵן
אוֹתָם תִּינֹקוֹת שְׂאֲמַרְנוּ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, עַקְבֵי הַצֵּאֵן - אֵלֹו
תְּלַמְיָדֵי בֵּית רַב שְׂאֲחֵר כְּדָא בְּאִים בְּעוֹלָם
וּמוֹצֵאִים תּוֹרָה בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל וְדֶרֶךְ פְּתוּחָה,
וְעַל זֶה הֵם מְתַדְּשִׁים דְּבָרִים עֲתִיקִים בְּכָל
יוֹם, וְשׁוֹרָה עֲלֵיהֶם הַשְּׂכִינָה וּמְקַשְׂיָבָה

צָאִי לָךְ, צָאִי לָךְ לְהִתְחַזֵּק בְּעַקְבֵי הַצֵּאֵן.
אוֹתָם תִּינֹקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן שְׁלוּמְדִים תּוֹרָה.
וְרַעֲי אֶת גְּדִיּוֹתֶיךָ - אֵלֹו (יִשְׁעִיָּה כח) עֲתִיקֵי
מִשְׁדָּוִים שְׂמִסְתַּלְקִים מִהָעוֹלָם וְנִמְשָׁכִים לְבֵּית
הַיְשִׁיבָה הָעֲלִיוֹנָה, שֶׁהִיא עַל מִשְׁכְּנֹת הָרַעִים.
עַל דְּקָא. בְּמִשְׁכְּנֹת הָרוּעִים לָא כְּתוּב, אֶלָּא
עַל מִשְׁכְּנֹת הָרַעִים, זֶה יְשִׁיבָת מַטְטְרוּן
שֶׁשֶׁם כָּל הַחֲזָקִים וְתִינֹקוֹת הָעוֹלָם וּמְנַהֲיֵי

עֲלִייהוּ, וְצִיִּיתָא לְמַלְיָהוֹן, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (מלאכי א)
וַיִּקְשָׁב יי וַיִּשְׁמַע. אָמַר רַבִּי אַבָּא, הָכִי הוּא וְדָא,
וְכָלָא חַד מִלָּה.

דְּבַר אַחַר אִם לֹא תִדְעִי לָךְ. לָךְ לְמָה. אֵלָא בְּכָל
אַתְר דְּיִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹתָא, אִיהִי עִמָּהוֹן בְּגִלּוֹתָא.
וְעַל דָּא כְּתִיב לָךְ, וְכְתִיב (ישעיה סג) בְּכָל צָרְתָם לֹא צָר.
וְדָא הוּא לָךְ. הִיפָּה בְּנָשִׁים, הִיפָּה, אִיהִי אַמְרַת
דְּאִיהִי אוֹפְמָתָא, כְּמָה דְאַתְּ אָמַר (שיר השירים א) שְׁחֹרָה
אֲנִי. וְאִיהִי אָמַר לְגַבְהָ, יָפָה אַתְּ, שְׁפִירְתָּא, הִיפָּה
בְּנָשִׁים, שְׁפִירְתָּא אִיהִי עַל כָּל דְּרַגְוִין, וְכְתִיב (שיר השירים
א) יָפָה אַתְּ רַעֲיָתִי.

דְּבַר אַחַר הִיפָּה בְּנָשִׁים, טַבְתָּא בְּטִיבוּ. דְּעַבִּידַת
טִיבוּ לְבִנְהָא, בְּטַמִּירוּ בְּגַנְיָו. וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ
הוּא סְגִי טַב עָלֶיהָ, כָּל מַה דְּעַבִּידַת לְבִנְהָא בְּטַמִּירוּ
בְּגַנְיָו, אַף עַל גַּב דְּלֹא מְכַשְׁרֵן עוֹבְדִין. מִכָּאן

לשון הקודש

השרים א) שחורה אני. והוא אמר אליה: יפה
את, נאה, היפה בנשים, נאה על כל
הדרגות, וכתוב (שם ו) יפה את רעיתי.

דְּבַר אַחַר הִיפָּה בְּנָשִׁים – טוֹבָה בְּטוֹבוֹת.
שְׁעוּשָׁה טוֹבוֹת לְבִנְיָהּ בְּטַמִּירוֹת בְּעוֹרָה
גְּנוּזָה. וְהַקְדוּשׁ פְּרוּךְ הוּא הַרְבֵּה טוֹב עָלָיו,
כָּל מַה שֶּׁהִיא עוֹשָׂה לְבִנְיָהּ בְּעוֹרָה טַמִּירָה
וּגְנוּזָה, אַף עַל גַּב שֶׁהַמַּעֲשִׂים לֹא כְּשֵׁרִים.

לְדַבְרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלאכי א) וַיִּקְשָׁב ה' וַיִּשְׁמַע. אָמַר רַבִּי אַבָּא, כִּךְ זֶה בְּוֵדָא, וְהַכֵּל
דְּבַר אַחַר.

דְּבַר אַחַר אִם לֹא תִדְעִי לָךְ – לָךְ לְמָה? אֵלָא
בְּכָל מְקוֹם שִׁיִּשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת, הִיא עִמָּם
בְּגִלּוֹת, וְעַל זֶה כְּתוּב לָךְ. וְכְתוּב (ישעיה סג) בְּכָל
צָרְתָם לֹא צָר, וְזֶהוּ לָךְ. הִיפָּה בְּנָשִׁים, הִיפָּה
– הִיא אַמְרָה שֶׁהִיא שְׁחֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר

דְּאֵתְחִיזִי לְאָבָא כִּד אֲמָא רַחֲמָא עַל בְּנִין וְתָאִיב עָלֶיהָ
כָּל מַה דְּעֵבְדַת לְבִנְהָא רַחֲמִין בְּטַמִּירוּ אַף עַל גַּב
דְּלֵא מְכַשְׁרֵן עוֹבְדוּי.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, תְּוֹהֲנָא עַל הַהוּא דְכֹתִיב, (דברים כא)
כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה וְגו', וְתִפְשׁוּ
בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְגו', וְתַנִּינֵן, דְּבַהֲהִיא שְׁעֵתָא אָמַר
קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְמֹשֶׁה כְּתוּב. אָמַר לִיה מֹשֶׁה,
מֵאֲרִיָּה דְעָלְמָא, שְׂבִיק דָּא, אִית אֲבָא דְעֵבִיד בְּדִין
לְבִרְיָה. וּמֹשֶׁה מִרְחִיק הָוּה חָמִי בְּחַכְמָתָא, כָּל מַה
דְּזַמִּין קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. אָמַר, מֵאֲרִיָּה
דְעָלְמָא, שְׂבִיב מְלַח דָּא. אָמַר לִיה קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא
לְמֹשֶׁה, חֲמִינָא מַה דְאַתְּ אָמַר, כְּתוּב וְקַבֵּל אֲנִיָּא.
אֵת יַדְעַת וְאֲנִיָּא יַדְעַת יִתִּיר. מַה דְאַתְּ חָמִי, עָלִי הַהוּא
עוֹבְדָא. דְרוּשׁ קָרָא וְתִשְׁבַּח.

לְשׁוֹן הַקּוּדֶשׁ

שִׁיעֵשָׂה בְּךָ לְבַנּוּ? וּמֹשֶׁה מִרְחִיק הִיָּה לְרֵאוֹת
בְּחַכְמָה כָּל מַה שְׁעֵתִיד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל. אָמַר, רַבּוֹן הָעוֹלָם, תַּעֲזֹב דְבַר
זֶה. אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה, אֲנִי
רוֹאֶה מַה שְּׂאֲתָה אוֹמֵר. כְּתוּב וְקַבֵּל שְׂכָר.
אֲתָה יוֹדֵעַ, וְאֲנִי יוֹדֵעַ יוֹתֵר. מַה שְּׂאֲתָה רוֹאֶה,
עָלִי אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה. דְרוּשׁ הַמְקַרָּא וְתִמְצָא.

מִכָּאֵן שְׂרָאוּי לְאָבָא כְּשֹׂאמָא מִרְחַמַת עַל
הַבְּנִים וְטוֹב לוֹ כָּל מַה שְׁעוֹשָׂה לְבְנֵיהָ רַחֲמִים
בְּנִסְתָּר, אַף עַל גַּב שְׂמַעְשׂוּי לֹא כְּשֵׁרִים.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, תְּמַהֲנִי עַל מַה שְּׂכַתּוּב (דברים
כא) כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרֵה וְגו', וְתִפְשׁוּ
בּוֹ אָבִיו וְאִמּוֹ וְגו'. וְשַׁנִּינוּ שְׂבִאוֹתָה שְׁעָה
אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה כְּתוּב. אָמַר לוֹ
מֹשֶׁה, רַבּוֹן הָעוֹלָם, תַּעֲזֹב אֵת זֶה, יֵשׁ אֵב

בְּהַהוּא שַׁעֲתָא רְמוּ לִיה לְיוֹפִיא"ל, רַבְנָא דְאֹרִייתָא,
 אָמַר לְמֹשֶׁה, אָנָּה דְרִישְׁנָא לְהֵאֵי קָרָא.
 כְּתִיב כִּי יִהְיֶה לְאִישׁ, דָּא קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּכְתִיב,
 יִי אִישׁ מִלְחָמָה. בֶּן, דָּא יִשְׂרָאֵל. סוֹרֵר וּמוֹרָה, (שמות טו)
 דְּכְתִיב, (הושע ד) כִּי כִפְרָה סוֹרֵרָה סָרַר יִשְׂרָאֵל. אֵינְנוּ
 שׁוֹמְעֵי בְּקוֹל אָבוּי וּבְקוֹל אִמּוּ, דָּא קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא
 וּבְנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל. וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ, דְּכְתִיב, (מלכים ב יז) וַיַּעַד יִי
 בְּיִשְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה בְּיַד כָּל נְבִיאֵי כָל חוּזָה וְגוֹ'. וְלֹא
 שָׁמַע אֲלֵיהֶם, דְּכְתִיב וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֵל יִי וְגוֹ'. וְתַפְּשׁוּ
 בּוֹ אָבוּי וְאִמּוּ, בְּדַעֲתָא חֲדָא. בְּהַסְכְּמָה חֲדָא.

וְהוֹצִיאֵנוּ אוֹתוֹ אֶל זְקֵנֵי עִירוֹ וְאֶל שַׁעַר מְקוֹמוֹ. אֶל
 זְקֵנֵי עִירוֹ, אֶל זְקֵנֵי עִירָם, וְאֶל שַׁעַר
 מְקוֹמָם, מִיבְעֵי לִיה, כָּאֵי אֶל זְקֵנֵי עִירוֹ, וְאֶל שַׁעַר
 מְקוֹמוֹ. אֶלָּא, אֶל זְקֵנֵי עִירוֹ, דָּא קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא,

לשון הקודש

בְּאוֹתָהּ שַׁעֲתָא רְמוּ לְיוֹפִיא"ל, רַבֵּן הַתּוֹרָה,
 אָמַר לְמֹשֶׁה: אֲנִי דְרִשְׁתִּי פְּסוּקֵי זֶה. כְּתוּב כִּי
 יִהְיֶה לְאִישׁ – זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂכָתוֹב
 (שמות טו) ה' אִישׁ מִלְחָמָה. בֶּן – זֶה יִשְׂרָאֵל.
 סוֹרֵר וּמוֹרָה – שְׂכָתוֹב (הושע ד) כִּי כִפְרָה
 סָרַרָה סָרַר יִשְׂרָאֵל. אֵינְנוּ שׁוֹמְעֵי בְּקוֹל אָבוּי
 וּבְקוֹל אִמּוּ – זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּבְנִסְתַּת
 יִשְׂרָאֵל. וַיִּסְרוּ אוֹתוֹ, שְׂכָתוֹב (מלכים-ב יז) וַיַּעַד ה'
 בְּיִשְׂרָאֵל וּבִיהוּדָה בְּיַד כָּל נְבִיאֵי כָל חוּזָה וְגוֹ'.
 וְלֹא שָׁמַע אֲלֵיהֶם, שְׂכָתוֹב וְלֹא יִשְׁמְעוּ אֵל ה'
 וְגוֹ'. וְתַפְּשׁוּ בּוֹ אָבוּי וְאִמּוּ – בְּדַעֲתָא אַחַת,
 בְּהַסְכְּמָה אַחַת.
 וְהוֹצִיאֵנוּ אוֹתוֹ אֶל זְקֵנֵי עִירוֹ וְאֶל שַׁעַר מְקוֹמוֹ.
 אֶל זְקֵנֵי עִירוֹ! אֶל זְקֵנֵי עִירָם וְאֶל שַׁעַר
 מְקוֹמָם הָיָה צְרִיךְ לוֹ לְכַתְּבָא מַה זֶה אֶל זְקֵנֵי
 עִירוֹ, וְאֶל שַׁעַר מְקוֹמוֹ? אֶלָּא, אֶל זְקֵנֵי עִירוֹ –

וְאֵל שַׁעַר מְקוֹמוֹ, דָּא בְּנִסְתַּי יִשְׂרָאֵל. זְקַנֵי עִירוֹ, אֵלֵין
 יוֹמִין קַדְמָאִין, יוֹמִין עֲתִיקִין (ס"א סב"ן) דְּכֻלָּא. שַׁעַר
 מְקוֹמוֹ, דָּא מוֹסַף שַׁבַּת.

וְעַם כָּל דָּא, אַף עַל גַּב דְּכֻלָּא יַדְעִין, דִּינָא לְעֵילָא
 אִיהוּ, בְּגִין דְּבִי דִינָא דְאִמָּא קְרִיבִין אֵינּוּן
 לְיִשְׂרָאֵל, וְאַחֲרֵין בְּהוּ, וְכָל קְרִיב לָא דָאִין דִּינָא
 לְקְרִיבִים (לְקְרִיבִיהוּ), וּפְסוּל אִיהוּ לְדִינָא. בְּקַדְמִיתָא מַה
 כְּתִיב, אֵל זְקַנֵי עִירוֹ וְאֵל שַׁעַר מְקוֹמוֹ, פִּיּוֹן דְּחֲמָא
 קַדְשָׁא בְּרִידָה הוּא דְאֵינּוּן קְרִיבִין, מִיַּד סָלִיק דִּינָא
 מִשַׁעַר מְקוֹמוֹ, מַה כְּתִיב בְּתַרְיָה, וְאָמְרוּ אֵל זְקַנֵי
 עִירוֹ (דף קצ"ז ע"א) לְחֹדֶר. וְאֵל שַׁעַר מְקוֹמוֹ לָא כְּתִיב, אֵלָא
 אֵל זְקַנֵי עִירוֹ.

בְּנִינּוּ זֶה וְדָאֵי, וְלֹא דְשָׂאֵר עַמּוּן. סוּרָר וּמְרָה אֵינּוּן
 שְׂמִיעַ בְּקַלְנוּ. מָאֵי שְׂנָא, דְּהָא בְּקַדְמִיתָא לָא
 כְּתִיב זוּלָל וְסַבָּא, וְלִבְתַר כְּתִיב זוּלָל וְסַבָּא. אֵלָא מָאֵן

לְשׁוֹן הַקּוּדֵשׁ

לְדִין. בְּתַחֲלָה מַה כְּתוּב? אֵל זְקַנֵי עִירוֹ וְאֵל
 שַׁעַר מְקוֹמוֹ. בִּין שְׂרָאָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
 שְׁהִם קְרוּבִים, מִיַּד סָלִק הַדִּין מִשַׁעַר מְקוֹמוֹ.
 מַה כְּתוּב אַחֲרָיו? וְאָמְרוּ אֵל זְקַנֵי עִירוֹ,
 לְחֹדֶר. וְאֵל שַׁעַר מְקוֹמוֹ לָא כְּתוּב, אֵלָא אֵל
 זְקַנֵי עִירוֹ.

בְּנִינּוּ זֶה, וְדָאֵי, וְלֹא שֶׁל שְׂאָר הָעַמּוּם. סוּרָה
 וּמְרָה אֵינּוּן שְׂמִיעַ בְּקַלְנוּ. מַה שׁוֹנָה שְׁהִרֵי

זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאֵל שַׁעַר מְקוֹמוֹ - זוּ
 בְּנִסְתַּי יִשְׂרָאֵל. זְקַנֵי עִירוֹ - אֵלוֹ יָמִים
 רֵאשׁוֹנִים, יָמִים עֲתִיקִין (סב"י) הַכֵּל. שַׁעַר מְקוֹמוֹ
 - זֶה מוֹסַף שַׁבַּת.

וְעַם כָּל זֶה, אַף עַל גַּב שְׂבָלָם יוֹדְעִים, דִּין
 לְמַעְלָה הוּא, מְשׁוּם שְׁבִית דִּין שֶׁל אִמָּא
 קְרוּבִים הֵם לְיִשְׂרָאֵל וְאוֹחֲזִים בְּהֵם, וְכָל
 קְרוֹב לֹא דִן דִּין לְקְרוּבִים (לְקְרוּבִיהוּ), וּפְסוּל הוּא

גָּרִים לְהוֹ לְיִשְׂרָאֵל, לְמַהוּי סוֹרֵר וּמוֹרָה לְגַבֵּי אַבוּהוֹן
 דְּבִשְׁמִינָא, בְּגִין דְּאִיְהוּ זוּלָּל וְסַבָּא, בְּשָׂאֵר עַמּוּיָן
 דְּכַתִּיב, (תהלים קו) וַיִּתְעַרְבוּ בַּגּוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם
 וּכְתִיב וַיֹּאכַל הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ, דְּעַקְרָא וַיִּסּוּדָא אֲכִילָה
 וַשְׁתַּחֲוּיָה, כַּד עַבְדֵּינ בְּשָׂאֵר עַמּוּיָן. דָּא גָּרִים לוֹן, לְמַהוּי
 בֶּן סוֹרֵר וּמוֹרָה, לְגַבֵּי אַבוּהוֹן דְּבִשְׁמִינָא.

וְעַל דָּא וּרְנַמְהוּ כָּל אַנְשֵׁי עִירוּ בְּאַבְנִים. אֵלִין כָּל
 שָׂאֵר עַמּוּיָן, דְּהוּוּ מְקַלְעִין לְהוּ בְּאַבְנִים, וְסַתְרִין
 שׁוּרִין, וּמְנַתְצִין מְגַדְלִין, וְלֹא מַהֲנֵי לוֹן כְּלוּם. כִּיּוֹן
 דְּשָׁמַע מִשָּׂה כִּדִּין, כְּתִב פְּרֻשָׁתָא דָּא.

וְעַם כָּל דָּא הִיפָּה בְּנָשִׁים, טַבָּא וַיִּקְרָא בְּנָשִׁים
 דְּעֵלְמָא. צָאֵי לָךְ בְּעַקְבֵי הַצֹּאֵן, הָא
 אוֹקִימְנָא, אֵלִין כְּתִיב בְּנִסּוּת וּכְתִיב מְדַרְשׁוֹת. וְרַעֵי
 אֶת גְּדִיתְךָ, אֵלִין יַעֲוִקֵי דְבֵי רַב, דְּלֹא טַעְמוּ טַעַם

לשון הקודש

וְעַל זֶה, וּרְנַמְהוּ כָּל אַנְשֵׁי עִירוּ בְּאַבְנִים. אֵלִיה
 כָּל שָׂאֵר הָעַמִּים שֶׁהָיוּ מְקַלְעִים אוֹתָם
 בְּאַבְנִים, וְסוֹתְרִים אֶת הַחוּמוֹת וּמְנַתְצִים אֶת
 הַמְּגַדְלִים, וְלֹא מוֹעִיל לָהֶם כְּלוּם. כִּיּוֹן שֶׁשָּׁמַע
 מִשָּׂה, אִז כְּתִב פְּרֻשָׁה זֹו.

וְעַם כָּל זֶה – הִיפָּה בְּנָשִׁים, טוֹבָה וְנִכְבְּדָה
 בְּנִשׁוֹת הָעוֹלָם. צָאֵי לָךְ בְּעַקְבֵי הַצֹּאֵן, הָרֵי
 בְּאַרְנוֹ – אֵלוּ כְּתִיב בְּנִסּוּת וּכְתִיב מְדַרְשׁוֹת.
 וְרַעֵי אֶת גְּדִיתְךָ – אֵלוּ תִינּוֹקוֹת שֶׁל בֵּית

בַּהֲתַחֲלָה לֹא כְּתוּב זוּלָּל וְסַבָּא, וְאַחַר כֵּן
 כְּתוּב זוּלָּל וְסַבָּא? אֵלֹא מִי גָּרַם לָהֶם
 לְיִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת סוֹרֵר וּמְרָה לְאַבִּיהֶם
 שְׁבִשְׁמִינִים? בְּגַלְל שְׁהוּא זוּלָּל וְסַבָּא בְּשָׂאֵר
 הָעַמִּים, שְׁכַתוּב (תהלים קו) וַיִּתְעַרְבוּ בַּגּוֹיִם
 וַיִּלְמְדוּ מִמַּעֲשֵׂיהֶם, וּכְתוּב (במדבר כה) וַיֹּאכַל הָעָם
 וַיִּשְׁתַּחֲווּ, שְׁעַקֵּר וַיִּסּוּד אֲכִילָה וַשְׁתַּחֲוּיָה
 כְּשֶׁעוֹשִׂים בְּשָׂאֵר הָעַמִּים. זֶה גּוֹרֵם לָהֶם
 לְהִיּוֹת בֶּן סוֹרֵר וּמְרָה לְאַבִּיהֶם שְׁבִשְׁמִינִים.

חֹבֵא בְּעֵלְמָא. עַל מִשְׁכְּנֹת הָרֹעִים, אֵלִין מְלַמְדֵי
תִּינוּקוֹת וְרִישֵׁי יְשִׁיבוֹת.

דְּבַר אַחַר עַל מִשְׁכְּנֹת הָרֹעִים, חָסֵר ו'. אֵינוֹן בִּישׁוּן,
אֵלִין מְלָכֵי הָאֱמוּרַי, דְּנָטְלוּ יִשְׂרָאֵל אֲרַעָא
דְּלַחֲזוֹן, לְרַעֲיָא מִקְנִיהוֹן, וְלִבֵּי מְרַעָה יָהֵב יִשְׂרָאֵל
אֲרַעָא דָּא. בְּדִין שָׁמַע בְּלָק, דְּאֲרַעָא דַּהּוֹת חֲשִׁיבָא
כָּל כְּדֵי, עֲבָדוּ יִשְׂרָאֵל קְרָבָא דָּא, וְסִתְרוּ לָהּ, עַד דְּשָׁוּ
לָהּ בֵּי מְרַעָה. בְּדִין אֲשַׁתְּדַל בְּכָל מַה דְּאֲשַׁתְּדַל,
וְשַׁתַּף בְּהַדְרִיָּה לְבַלְעָם.

וַיֵּרָא בְּלָק, רַבִּי חֲזַקְיָה פְּתַח, (ישעיה נב) כֹּה אָמַר יְיָ
שָׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי קְרוּבָה יִשׁוּעָתִי
וְגו'. כִּמְהַ חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל קָמִי קְדָשָׁא בְּרִיךְ הוּא, דְּאֵף
עַל גַּב דְּאֵינוֹן חָאבוּ קָמִיָּה, וְחֲבִין קָמִיָּה בְּכָל זְמַנָּא
וְזְמַנָּא, אִיהוּ עָבִיד לֹון לְיִשְׂרָאֵל, וְדוֹנוֹת בְּשַׁנְגוֹת.

לְשׁוֹן הַקּוֹדֶשׁ

מְרַעָה. אִזוּ הַשְּׁתַדֵּל בְּכָל מַה שֶׁהַשְּׁתַדֵּל,
וְשַׁתַּף אִתּוֹ אֵת בְּלַעַם.

וַיֵּרָא בְּלָק, רַבִּי חֲזַקְיָה פְּתַח, (ישעיה נב) כֹּה
אָמַר ה' שָׁמְרוּ מִשְׁפָּט וַעֲשׂוּ צְדָקָה כִּי קְרוּבָה
יִשׁוּעָתִי וְגו'. כִּמְהַ חֲבִיבִים יִשְׂרָאֵל לְפָנַי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂאֵף עַל גַּב שְׁחָטְאוּ
לְפָנָיו וְחוּטְאִים לְפָנָיו בְּכָל פַּעַם וּפַעַם, הוּא
עוֹשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל וְדוֹנוֹת בְּשַׁנְגוֹת.

רַבִּין שְׁלֵא טַעְמוֹ טַעַם חָטָא בְּעוֹלָם. עַל
מִשְׁכְּנֹת הָרֹעִים – אֵלוּ מְלַמְדֵי תִּינוּקוֹת
וְרִישֵׁי יְשִׁיבוֹת.

דְּבַר אַחַר עַל מִשְׁכְּנֹת הָרֹעִים, חָסֵר ו' –
אוֹתָם רָעִים אֵלוּ מְלָכֵי הָאֱמוּרַי שֶׁלְקַחוּ
יִשְׂרָאֵל אֵת אֲרָצָם לְרַעוּת מִקְנִיהֶם, וְלִבֵּית
מְרַעָה נָתַן יִשְׂרָאֵל אֲרָץ זוּ. אִזוּ שָׁמַע בְּלָק
שֶׁהָאֲרָץ שֶׁהִיְתָה חֲשׁוּבָה כָּל כְּדֵי, עָשׂוּ יִשְׂרָאֵל
קְרָב זֶה וְסִתְרוּ אוֹתָהּ, עַד שֶׁשָּׁמְוָה בֵּית

וְהָכִי אָמַר רַב הַמְּנוּנָא סָבָא, תְּלִית בְּבֵי דִינִין, תְּקִינֵנוּ
 (ס"א רבנן) בְּסִדְרֵי מִתְּנִיתָא. חָדָא, קְדָמוּתָא,
 בְּאַרְבַּע אַבוֹת גְּזִיקוֹן הַשּׁוֹר וְכוּ'. תְּנִינָא, טְלִית
 דְּאַשְׁתְּכַח. תְּלִיתָא, שׁוֹתְפִין וְרָזָא דְאַבִּידָה. מָאי
 טַעְמָא. אֵלָּא, קְדָשָׁא בְּרִידָה הוּא בְּכָל זְמַנָּא, עָבִיד לִזְוִן
 לְיִשְׂרָאֵל זְדוּנֹת בְּשַׁנְגוֹת. וְאַיְנוּן דְּסִדְרוּ מִתְּנִיתִין
 דְּתִלְתָּא בְּבֵי, הָכִי סִדְרוּ, אֲרַח דְּקָרָא נְקֻטוּ, דְּכִתִּיב,
 (שמות כב) עַל כָּל דְּבַר פֶּשַׁע, וְהָאִי פֶשַׁע אִיהוּ דְּלָאוּ
 בְּזֻדוֹן, וּמֵאֵן אִיהוּ. עַל שׁוֹר, עַל חֲמוֹר, עַל שֶׁה, דָּא
 בְּבָא קָמָא, דְּהִכָּא הוּא בְּאַיְנוּן מְלִין. עַל שְׁלֵמָה, דָּא
 בְּבָא מְצִיעָא, עַל כָּל אַבְדָּה, דָּא בְּבָא תְּלִיתָא.

דְּאַרְחָה קָרָא נְקֻטוּ. דְּכִד מָטָא לְבָבָא מְצִיעָא, הָזָה
 אָמַר, שִׁירוּתָא דְּקָא נְקֻטוּ בְּטְלִית דָּא,
 אֲמַאי. בִּיּוֹן דְּאַשְׁתְּכַח קָרָא, אָמַר, וְדָאִי דָּא הִלְכָה
 לְמִשְׁחָה מְסִינִי, וּבִיָּארוּ כָּל מְלִי דְּרַבְּנָן.

לְשׁוֹן הַקּוּדֵשׁ

פֶּשַׁע, וְהוּא פֶּשַׁע שְׂלֵא בְּזֻדוֹן, וּמַהוּ? עַל שׁוֹר,
 עַל חֲמוֹר, עַל שֶׁה - זֶה בְּבָא קָמָא, שְׂבָאן
 הוּא בְּאוֹתָם דְּבָרִים. עַל שְׁלֵמָה - זֶה בְּבָא
 מְצִיעָא. עַל כָּל אַבְדָּה - זֶה בְּבָא שְׁלִישִׁית.
 שְׂדֵרְךָ הַכְּתוּב לְקַח. שְׂבָשְׂמִיעַ לְבָבָא
 מְצִיעָא, הִיָּה אוֹמֵר: רֵאשִׁית שְׂלֵקְחוּ בְּטְלִית זֶה
 לְמָה? בִּיּוֹן שְׂנַמְצָא פְּסוּק, אָמַר: וְדָאִי זֶה
 הִלְכָה לְמִשְׁחָה מְסִינִי, וּבִיָּארוּ כָּל דְּבָרֵי חֲכָמִים.

וְכִף אָמַר רַב הַמְּנוּנָא סָבָא, שְׁלֵשָׁה שְׁעָרֵי
 דִּין תְּקִינֵנוּ (חֲכָמִים) בְּסִדְרֵי הַמְּשָׁנָה: אֶחָד -
 רֵאשׁוֹן בְּאַרְבַּעַת אַבוֹת גְּזִיקוֹן, הַשּׁוֹר וְכוּ'.
 שְׁנִי - טְלִית שְׂנַמְצָא. שְׁלִישִׁי - שְׁתַּפִּים
 וְסוּד אַבְדָּה. מַה הַטַּעַם? אֵלָּא הַקּוּדֵשׁ בְּרוּךְ
 הוּא בְּכָל זְמַן עוֹשֶׂה לְיִשְׂרָאֵל זְדוּנֹת בְּשַׁנְגוֹת,
 וְאֵלוּ שְׂסִדְרוּ מְסִינֵי שֶׁל שְׁלֵשׁ בְּבוֹת - דְּרָךְ
 הַכְּתוּב נְקֻטוּ, שְׂכְּתוּב (שמות כב) עַל כָּל דְּבַר

כֹּה אָמַר יי, מָאֵי שְׁנָא בְּכָל דְּוִכְתָּא דְנִבְיָאֵי, דְכְתִיב
 כֹּה אָמַר יי, וּבְמִשְׁהָ לָא כְּתִיב חֲכִי. אֵלֵא, מִשְׁהָ
 דְהוֹת נְבִיאוּתִיהָ מִגּוֹ אֲסִפְקָלְרִיָאָה דְנִהָרָא דְלְעִילָא,
 לָא כְּתִיב בֵּיהָ כֹּה. אֲבָל שְׂאָר נְבִיאִים, דְהוּוּ מְנַבְּאִין
 מִגּוֹ אֲסִפְקָלְרִיָאָה דְלָא נִהָרָא, נְבִיאֵי מִגּוֹ כֹּה. (נ"א לְאַחֲזָאָה
 דְכְּלָא אִיהוּ חַד בְּלָא פִירוּדָא דְאָף עַל גַּב דְאִמְרוּ וְכוּ', לָא אִמְרוּ אֵלֵא מִגּוֹ כֹּה).

וְעַתָּה לְכָה נָא אָרְה לִי אֶת הָעַם הַזֶּה וְגו' (במדבר כב)
 וְעַתָּה, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, אָמַר הֵהוּא רִשְׁעִי,
 וְדָאֵי שְׁעַתָּא קִיַּימָא לִי לְמַעַבְדַּ מַּה דְאָנָא בְּעִי. חֲמָא,
 וְלָא חֲמָא יָאוּת. חֲמָא כִּמְהָ אֶלְפִין נַפְלִין מִיִּשְׂרָאֵל
 עַל יְדוּי לְזַמֵּן זְעִיר, אָמַר וְדָאֵי הַשְׁתָּא שְׁעַתָּא קִיַּימִי
 לִי. וּבְגִין כֶּךָ וְעַתָּה, וְלָא בְּזַמְנָא אַחְרָא.

לְכָה, לֶךְ מִיְבְעֵי לִיָּהּ, מָאֵי לְכָה. אָמַר, נִזְדָּרְזוּ גְרַמֵּן
 לְהֵהוּא דְרַחִיף בְּגַדְפּוּי עַלְיָהּ, לְהֵהוּא דְשָׁמִיָּה

לְשׁוֹן הַקּוּדֵשׁ

וְעַתָּה לְכָה נָא אָרְה לִי אֶת הָעַם הַזֶּה וְגו'.
 וְעַתָּה, רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, אָמַר אוֹתוֹ רִשְׁעִי,
 וְדָאֵי הַשְׁעָה עוֹמְדַת לִי לַעֲשׂוֹת מַה שְׂאֵנִי
 רוּצָה. רָאָה, וְלָא רָאָה יָפֹה. רָאָה בְּמַה
 אֶלְפִים נוֹפְלִים מִיִּשְׂרָאֵל עַל יְדוּ לְזַמֵּן מוֹעֵט,
 אָמַר, וְדָאֵי הַשְׁעָה עוֹמְדַת לִי, וְלָכֵן וְעַתָּה,
 וְלָא בְּזַמֵּן אַחֵר.

לְכָה?! לֶךְ הִיָּה לוֹ לְכַתְּבֵי! מַה זֶה לְכָה?

כֹּה אָמַר ה', מַה שׁוֹנֶה בְּכָל מְקוֹם שֶׁל
 נְבִיאִים שְׁכַתוּב כֹּה אָמַר ה', וּבְמִשְׁהָ לָא
 כְּתוּב כֶּךָ? אֵלֵא מִשְׁהָ שְׁנִבְוֹאָתוֹ הִיתָה מִתּוֹךְ
 אֲסִפְקָלְרִיָּהּ הַמְאִירָה שְׁלִמְעֵלָה, לָא כְּתוּב בּוֹ
 כֹּה. אֲבָל שְׂאָר הַנְּבִיאִים שְׁהִיוּ מִתְנַבְּאִים
 מִתּוֹךְ אֲסִפְקָלְרִיָּהּ שְׁלֵא מְאִירָה, הַתְנַבְּאוּ
 מִתּוֹךְ כֹּה. (לְהִירָאוֹת שֶׁכֵּהל הוּא אֲחֻד לָא פְרוּד, שְׂאָף עַל גַּב
 שְׂאִמְרוּ וְכוּ', לָא אִמְרוּ אֵלֵא מִתּוֹךְ כֹּה).

כ"ה. וְעַתָּה לְכֶה, נִגַּח קִרְבָּא בְּתַהוּא כ"ה. (וְעַתָּה לְכֶה כְּמָה דְאֵת אָמַר (מַלְכִים ב' ג') וְעַתָּה לְשַׁלֵּל מוֹאֵב).

אָמַר, עַד הַשְּׁתָּא לָא הָוֵה בְּעֵלְמָא מָאן דְיִיכּוּל לְהוּ, בְּגִין תַּהוּא פִּטְרוּנָא דְקִיָּמָא עֲלִיָּהוּ, הַשְּׁתָּא דְשַׁעְתָּא קִיָּמָא לָן, לְכֶה נְעַפִּיד קִרְבָּא. וְכָל עֵיטָא דְתַהוּא רָשָׁע לְכ"ה תָּוֵה, דְכִתִּיב וְאֲנֹכִי אֶקְרָה כֹּה אֶעֱקֹר לְתַהוּא כֹּה מֵאַתְרֵיהּ. וְתַרְוֵייהוּ בְּעֵיטָא בִישָׂא לְהֵאִי כֹה הוּוּ, כְּמָה דְאֵת אָמַר (תַּהֲלִים ב) עַל יֵי וְעַל מְשִׁיחוּ, לָא יִדְעוּ דְהָא לְבַתֵּר, הֵאִי כ"ה אֶעֱקֹר לֹון מֵעֵלְמָא.

כִּי עֲצוּם הוּא מְמַנִּי. וְכִי עַד תַּהוּא שַׁעְתָּא אָן אֲנָחוּ בֵיהּ קִרְבָּא וְנִנְצָחוּ לִיהּ. בְּאֵן אַתֵּר אֶעֱרְעוּ בְּחַרְבָּא דְלַהוּן, וְהוּוּ גְבַרִין (ד' קצ"ח ע"ב) בְּגַבְרִין לְאַחֲזָא גְבוּרְתָּא דְלַהוּן. מָאִי כִּי עֲצוּם הוּא מְמַנִּי. אֶלָּא תַהוּא רָשָׁע

לְשׁוֹן הַקּוּדֵשׁ

מִמְקוּמָהּ. וּשְׁנֵיהֶם בְּעֵצָה רָעָה הָיוּ לְכֶה הוּוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תַּהֲלִים א) עַל ה' וְעַל מְשִׁיחוֹ. לֹא יִדְעוּ שְׁהָרִי אַחַר כֶּף הַכֹּהֵן הוּוּ תַעֲקֹר אוֹתָם מִן הָעוֹלָם.

כִּי עֲצוּם הוּא מְמַנִּי. וְכִי עַד אוֹתָהּ שַׁעָה אִיפֹה עָרְכוּ קִרְבּ בּוּ וְנִנְצָחוּ אוֹתוֹ? בְּאִיזָה מְקוּם נִפְגְּשׁוּ בְּחַרְבָּם וְהָיוּ גְבַרִים בְּגְבוּרִים לְהִרְאוֹת גְבוּרְתָּם? מַה זֶה כִּי עֲצוּם הוּא מְמַנִּי? אֶלָּא אוֹתוֹ רָשָׁע הָיָה חָכֵם וְרָאָה לְמַרְחוֹק. רָאָה

אָמַר, נִזְרוּ עֲצוּמֵנוּ לְאוֹתוֹ שֶׁמֶרְחַף בְּכַנְפָּיו עֲלֵיהֶם לְאוֹתוֹ שֶׁשָּׂמוּ כ"ה. וְעַתָּה לְכֶה, נְעַרְדְּ קִרְבּ בְּאוֹתוֹ כ"ה. (וְעַתָּה לְכֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְכִים-ב א) וְעַתָּה לְשַׁלֵּל מוֹאֵב).

אָמַר, עַד עַתָּה לֹא הָיָה בְּעוֹלָם מִי שִׁיכּוּל לָהֶם, בְּגִלְל אוֹתוֹ הַפִּטְרוּן שֶׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם. כְּעַתָּה שֶׁהַשַּׁעָה עוֹמֵדֵת לָנוּ, לְכֶה נַעֲשֶׂה קִרְבּ. וְכָל עֲצַת אוֹתוֹ רָשָׁע לְכ"ה הִתְּתָה, שְׁכַתּוֹב וְאֲנֹכִי אֶקְרָה כֹּה. אֶעֱקֹר אֵת אוֹתָהּ כֹּה

חֲפִים הָוָה, וְחָמִי לְמִרְחִיק, חָמָא לְדוּד מִלְפָּא, דְּאֵתִי
מֵרוּת הַמוֹאֲבִיָּה, גִּיבַר תְּקִיף כְּאֲרִיָּה, וְעֶבֶד קָרְבִּין
תְּקִיפִין, וְנִצַּח לְמוֹאָב, וְשָׂוִי לוֹן תַּחֲזוֹת רַגְלוֹי. אָמַר
עֲצוּם הוּא. הַהוּא דִּירְתָא הַהוּא גְבוּרְתָא, חַד מִלְפָּא
דְּלַהוֹן, מִינָן יְפוּק לְשִׁיעָאָה לְמוֹאָב.

אוּלֵי אוֹכַל גִּפְהַ בּוּ. הַאי קָרָא חָכִי הָוָה לִיה לְמִימַר,
אוּלֵי אוֹכַל אָפָה בּוּ. אוּ אוּלֵי נוֹכַל גִּפְהַ בּוּ.
אֵלָא הַהוּא רָשַׁע הָוָה חֲפִים, אָמַר, חֲמִינָא יְדָא חֲדָא,
דְּחַד אֲרִיָּא תְּקִיפָא, פְּרִישׁ רַגְלָא (יְדָא), אִי אִיכּוּל עֲמָךְ,
דְּנִתְחַבֵּר (ס"א תְּרוּוּיָא) תְּרוּוּיָהוּ (וּנְתַחֲבֵר) וְנִגְרַע מִהַהוּא
אֲרִיָּה יְדָא דָא, עַד לָא יִיתִי הַהוּא מִלְפָּא לְעֵלְמָא,
וְלָא יִתְרַךְ יַת מוֹאָב מֵאֲתַרְיָה.

אָרְהָ לִי, מָאִי אָרְהָ לִי. אָמַר רַבִּי אַבְבָּא, הַהוּא רָשַׁע
בְּתַרִי לִישְׁנֵי קָאֲמַר לְבַלְעֵם. חַד אָמַר אָרְהָ
לִי, וְחַד אָמַר קָבַח לִי. מַה בֵּין הָאִי לְהָאִי. אֵלָא

לשון הקודש

בו. אלא אותו רשע היה חכם. אמר, ראיתי
יד אחת של אריה תקיף אחד, פרוש רגל (יד),
אם אוכל עמך שנתחבר (שנינו) שנייהם (ונתחבר)
ונגרע מאותו אריה יד זו, עד שלא יבא אתו
מלך לעולם ולא יגרש את מואב ממקומו.
אָרְהָ לִי. מה זה אָרְהָ לִי? אמר רבי אבבא,
אותו רשע בשתי לשונות אמר לבלעם. אחד

את דוד המלך שבא מרות המואביה גבור
תקיף כאריה, ועשה קרבות תקיפים ונצח
את מואב, ושם אותם תחת רגליו. אמר,
עצום הוא. אותו שירש אותה גבורה, מלך
אחד מהם יצא מאתנו להשמיד את מואב.
אוּלֵי אוֹכַל גִּפְהַ בּוּ. פְּסוּק זֶה כְּךָ הָיָה לוֹ
לוֹמַר: אוּלֵי אוֹכַל אָפָה בּוּ, אוּ אוּלֵי נוֹכַל גִּפְהַ

אָמַר לִיה, אָרְה לִי עֲשִׂבִין וְחֲרָשִׁין דְּרִישֵׁי דְחַוְיִין, וְשֵׁי
לֹון בְּקִדְרָה דְחֲרָשָׂא, בִּינֹן דְחָמָא דְחִילִיה וְתִיר
בְּפוּמָא, תָּב וְאָמַר, וּלְכָה נָא קָבָה לִי.

וְאִפִּילוּ הָכִי, הֵהוּא רָשָׁע דְבְלָק, לָא שָׂבַק חֲרָשֵׁי,
אֵלָא לְקִיט כָּל זִנְי עֲשִׂבִין, חֲרָשֵׁי דְרִישֵׁי
דְחַוְיִין, וְנָטִיל קִדְרָה דְחֲרָשִׁין, וְנָעִיץ לָהּ תְּחֹת אֲרָעָא
אֵלֶף וְחֲמִשׁ מָאָה אֲמִין, וְנָנִיז לָהּ לְסוּף יוּמִין. בִּינֹן
דְאֵתָא דְוֹד, פָּרָא בְתֵהוּמָא, אֵלֶף וְחֲמִשׁ מָאָה אֲמִין
(על אֵלֶף וְחֲמִשָּׁה מָאָה אֲמִין), וְאִפִּיק מִיָּא מִן תְּהוּמָא, וְנָסִיךְ עַל
מְדַבְחָא. בְּתֵהוּא שַׁעְתָּא, אָמַר, אָנָּא אֲסָחִי הֵהִיא
קִדְרָה, (תהלים ס) מוֹאֵב סִיר רַחְצִי. סִיר רַחְצִי וְדָאִי.

עַל אָדוּם אֲשֶׁלִיךְ נַעְלִי, מָאִי אֲשֶׁלִיךְ נַעְלִי. אֵלָא דָּא
אוּף הָכִי לְמַרְחִיק הָזֵה, דְכַתִּיב, (בראשית כה) וַיֹּאמֶר
עֲשׂוּ אֵל יַעֲקֹב הֲלַעֲיטֵנִי נָא מִן הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה

לשון הקודש

אָמַר (על אֵלֶף וְחֲמִשׁ מָאוֹת אֲמִין), וְנָנִיז אוֹתָהּ לְסוּף
הַיָּמִים. בִּינֹן שָׂבַק דְוֹד, כְּרָה בְתֵהוּם אֵלֶף
וְחֲמִשׁ מָאוֹת אֲמִין, וְהוֹצִיא מִיּוֹם מִתְּהוּם
וְנָסִיךְ עַל הַמִּזְבֵּחַ. בְּאוֹתָהּ שַׁעָה אָמַר, אָנִי
אֲרַחֵץ אוֹתָהּ הַקִּדְרָה. (תהלים קח) מוֹאֵב סִיר
רַחְצִי. סִיר רַחְצִי בְּדָאִי.

עַל אָדוּם אֲשֶׁלִיךְ נַעְלִי. מַה זֶה אֲשֶׁלִיךְ נַעְלִי?
אֵלָא גַם זֶה כֶּף הָיָה לְמַרְחֹק, שְׂפָתוֹב (בראשית
כה) וַיֹּאמֶר עֲשׂוּ אֵל יַעֲקֹב הֲלַעֲיטֵנִי נָא מִן

אָמַר אָרְה לִי, וְאֶחָד אָמַר קָבָה לִי. מַה בִּין
זֶה לְזוֹה? אֵלָא אָמַר לוֹ, אָרְה לִי עֲשִׂבִים
וְכִשְׁפֵי רֵאשֵׁי נְחָשִׁים, וְשִׁים אוֹתָם בְּקִדְרַת
הַמְכַשְׁפִּים. בִּינֹן שְׂרָאָה שְׂכַחוּ יוֹתֵר בְּפִיו, שָׂב
וְאָמַר וּלְכָה נָא קָבָה לִי.

וְאִפִּילוּ כֶּף, אוֹתוֹ בְּלָק חֲרָשָׁע לֹא עוֹב אֵת
בְּשָׂפִיו, אֵלָא לְקַט כָּל מִינֵי עֲשִׂבִים, בְּשׁוּף
שָׁל רֵאשֵׁי נְחָשִׁים, וְלָקַח קִדְרַת מְכַשְׁפִּים
וְנָעִץ אוֹתָהּ תַּחַת הַקַּרְקַע אֵלֶף וְחֲמִשׁ מָאוֹת

כִּי עָיַף אָנֹכִי. הִלְעִיטְנִי: הִלְעָטָה מִמֶּשׁ, פְּתִיחוּ דְפוּמָא
וְגֵרוּנָא לְמַבְלַע. אָמַר דָּוִד לְהֵחֹא בִלְעָן, מְלַעַט
הִלְעָטִין, אָנָּא אֲרַמִי עָלֶיהָ נַעְלִי, לְמַסְתָּם גְּרוּנִיהָ.

עָלִי פְּלִשְׁת אֶתְרוּעָע, אוֹף הָכִי דָּא לְמַרְחִיק אִסְתְּכִי
דָּוִד, אָמַר, כְּנַעַן סְטָרָא בִישָׂא דְסְטָרָא אַחְרָא
אִיהוּ, וּפְלִשְׁתִּים מִתְמָן אֵינוּן, לְסְטָרָא אַחְרָא מָה
אַצְטְרִיד. תְּרוּעָה. דְּכֵתִיב, (במדבר י) וְכִי תִבְאוּ מִלְחָמָה
בְּאֲרָצְכֶם וַהֲרַעוּתֶם וְגו', לְתַבְרָא חֵילִיהָ וְתוֹקְפֵיהָ, וּבְגִין
כֶּךָ עָלִי פְּלִשְׁת אֶתְרוּעָע, וְהָכִי אֶתְחַזֵּי לוֹן.

וְעַתָּה לְכָה נָא אָרְה לִי אֵת הָעָם הַזֶּה כִּי עָצוּם
הוּא מִמֶּנִּי. רַבִּי חֲזַקְיָה פָּתַח, (ישעיה יא) וְהָיָה
צֶדֶק אֲזוּר מִתְנִיּוּ וְהָאֱמוּנָה אֲזוּר תִּלְצִיּוּ. הָאִי קָרָא
כִּלְא אִיהוּ חַד. מָאִי חֲדוּשָׂא אָתָּא לְאַשְׁמוּעִינָן, דְּהָא
צֶדֶק תִּיַיְנו אֱמוּנָה, וְאֱמוּנָה תִיַיְנו צֶדֶק. אֲזוּר מִתְנִיּוּ,

לְשׁוֹן הַקּוּדֶשׁ

תִּבְאוּ מִלְחָמָה בְּאֲרָצְכֶם [וְגו'] וַהֲרַעְתֶּם וְגו',
לְשׁוֹבֵר כְּחוֹ וְתִקְפוּ, וּמְשׁוּם כֶּךָ עָלִי פְּלִשְׁת
אֶתְרוּעָע. וְכֶךָ רָאוּי לָהֶם.

וְעַתָּה לְכָה נָא אָרְה לִי אֵת הָעָם הַזֶּה כִּי
עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי. רַבִּי חֲזַקְיָה פָּתַח, (ישעיה יא)
וְהָיָה צֶדֶק אֲזוּר מִתְנִיּוּ וְהָאֱמוּנָה אֲזוּר תִּלְצִיּוּ.
פְּסוּק זֶה הַכֹּל הוּא אַחַד. מָה חֲדוּשׁ בָּא
לְהַשְׁמִיעֵנוּ? שְׁהָרִי צֶדֶק הֵינּוּ אֱמוּנָה, וְאֱמוּנָה

הָאָדָם הָאָדָם הַזֶּה כִּי עָיַף אָנֹכִי. הִלְעִיטְנִי,
הִלְעָטָה מִמֶּשׁ, פְּתִיחַת הִפָּה וְהִגְרוּן לְבַלַּע.
אָמַר דָּוִד לְאוֹתוֹ הַבְּלָעַן מְלַעִט הִלְעָטִים: אֲנִי
אֲזוֹק עָלָיו נַעְלִי לְסַתֵּם אֶת גְּרוּנוֹ.

עָלִי פְּלִשְׁת אֶתְרוּעָע. גַּם כֶּךָ זֶה לְמַרְחִיק
הַסְתַּבֵּל דָּוִד, וְאָמַר: כְּנַעַן הוּא צַד רַע שֶׁל
הַצַּד הָאֲחֵר הֵחֹא, וּפְלִשְׁתִּים הֵם מְשֻׁם, לְצַד
אֲחֵר מִה צְרִיד? תְּרוּעָה, שְׂכַתוּב (במדבר י) וְכִי

הֵינּוּ אֲזוּר חֲלָצִיו, לֹא אֲשַׁכַּחן קְרָא בְּהֵאֵי גִּוּוֹנָא.
 אֵלֶּא לֹא צֶדֶק פְּאֻמוֹנָה, וְאִף עַל גַּב דְּכֻלָּא חַד,
 וְחַד דִּרְגָא אִיהוּ. אֲבַל בְּזִמְנָא דְקִיּוּמָא בְּדִינָא
 קִשְׂיָא, וּמְקַבְּלָא מִסְטֵר שְׂמַאֲלָא, בְּדִין אֲקָרִי צֶדֶק,
 דִּינָא מִמֶּשׁ. וְהֵינּוּ (ישעיה כו) כִּי כֹאֲשֶׁר מִשְׁפָּטִיךָ לְאֶרֶץ
 צֶדֶק לְמַדּוּ יוֹשְׁבֵי תִבְל. דְּהֵאֵי דִרְגָא דְמִשְׁפָּט, רַחֲמֵי
 אִיהוּ. וְכֹד אֶתְקָרִיב מִשְׁפָּט בְּצֶדֶק, בְּדִין אֶתְבָּסֵם (בְּלָא),
 וְיִכְלִין בְּנֵי עֲלֵמָא, לְמַסְבַּל דִּינָא דְצֶדֶק.

(ועל דא צדק לאו איהו כאמונה) אֲמוֹנָה, בְּשַׁעֲתָא דְאֶתְחַפֵּר בָּהּ
 (בְּדִין אִיהוּ) אֶמֶת, לְחֻדְוָה. וְכָל אַנְפִּין נְהִירִין, בְּדִין
 אֲקָרִי אֲמוֹנָה. וְאִית וּוְתִרְנוּתָא לְכֻלָּא, וְכָל נִשְׁמַתִּין
 סְלָקִין, מִתְחִיבֵי בְכַמָּה חִיּוּבִין דְּתִיבִין בִּישִׁין, וְכִיּוֹן
 דְּבִפְקֻדוֹן סְלָקִין (אֲקָרִיבִים), אֶתְדַר לֹון בְּרַחֲמֵי, וְחָס
 עֲלֵיהוּ. וְכִדִּין אֲקָרִי אֲמוֹנָה, וְלִית אֲמוֹנָה בְּלָא אֶמֶת.

לשון הקודש

וּיְכֻלִּים בְּנֵי הָעוֹלָם לְסַבַּל דִּין בְּצֶדֶק.
 (ועל זה צדק אינו כאמונה) אֲמוֹנָה, בְּשַׁעֲתָא
 שְׂמַתְחַבְּרַת בָּהּ (אז הוא) אֶמֶת, לְשִׁמְחָה. וְכָל
 הַפְּנִים מְאִירוֹת, אִז נִקְרָאת אֲמוֹנָה. וְיִשׁ
 וְתִרְנוּת לְכָל, וְכָל הַנְּשָׁמוֹת עוֹלוֹת,
 מִתְחִיבוֹת בְּכַמָּה חִיּוּבִים שֶׁל רְשָׁעִים רָעִים,
 וְכִיּוֹן שֶׁהֵן עוֹלוֹת בְּפְקֻדוֹן (מְקָרִיבִים), הוּא מְחִזְרִין
 בְּרַחֲמִים וְחָס עֲלֵיהֶן, וְאִז נִקְרָאת אֲמוֹנָה,
 וְאִין אֲמוֹנָה לְלֹא אֶמֶת.

הֵינּוּ צֶדֶק. אֲזוּר מִתְנִין הֵינּוּ אֲזוּר חֲלָצִיו. וְלֹא
 מְצֻאֵנוּ פְּסוּק בְּמֹו זֶה.
 אֵלֶּא לֹא צֶדֶק בְּמֹו אֲמוֹנָה, וְאִף עַל גַּב שְׁהַכֵּל
 אַחַד, וְדִרְגָא אַחַת הִיא. אֲבַל בְּזִמְן שְׁעוּמָדִים
 בְּדִין קִשְׂיָא וּמְקַבְּלִים מִצֵּד שְׂמַאֲלָא, אִז נִקְרָא
 צֶדֶק דִּין מִמֶּשׁ, וְהֵינּוּ (שם כו) כִּי כֹאֲשֶׁר
 מִשְׁפָּטִיךָ לְאֶרֶץ צֶדֶק לְמַדּוּ יוֹשְׁבֵי תִבְל.
 שְׁדִרְגָה זֹו שֶׁל מִשְׁפָּט הִיא רַחֲמִים.
 וְכִשְׂמַתְקָרֵב מִשְׁפָּט בְּצֶדֶק, אִז מִתְבַּשֵּׂם (הַכֵּל),